

MINNEN

**från mina år i
Telegrafverket / Televerket**

Del I 1934 - 1961

Bertil Bjurel

Minnen från mina år i Telegrafverket (Televerket)

Del I 1934 - 1961

Bertil Bjurel

Varför minnesanteckningar?

Jag är endast en av ett mycket stort antal människor, som haft sin livsgärning i Telegrafverket - Televerket. Endast ett fåtal torde ha sammanfattat sina personliga minnen.

Det är nu 17 år sedan jag lämnade verket efter 39 års tjänst, eller 43 om jag räknar in de fyra åren, som jag delvis tillbringade i Telegrafverket, delvis vid Tekniska högskolan. En frestelse, som jag känt under 17 år och därutöver påstötningar från vänner har fått mig att nu teckna ned några minnen från Verket. Under den långa tid, som förflutit från 1934 till 1994 har en genomgripande förvandling av vårt samhälle ägt rum. Kanske kan en skildring av personer jag mött samt förhållanden jag upplevt under en lång följd av år på en statlig arbetsplats vara av intresse för kommande generationer inom Telia AB.

Under den period mina anteckningar avser, har en dramatisk utveckling ägt rum inom telekommunikationerna. Denna utveckling och Telegrafverkets framstående insatser finns väl dokumenterade och redovisas ej i denna blygsamma skrift.

Förspel

Född i Emmaboda i det hus, där Telegrafverket inrymt en liten oansenlig telefonstation, hade jag den oändliga turen att senare i livet få en s.k. "högre utbildning". En helt privat realskola startades nämligen i samhället år 1924 och jag blev en av eleverna i den nyblivna skolan. Initiativtagare var en kufisk herre i sjuttio-årsåldern, som plötsligt dök upp från ingenstans. Han hyrde för en spottstyver metodistkyrkan i Emmaboda. Sittande vid ett stort bord framför altaret delade han på vardagarna ut av sina kunskaper och sin syn på samtiden till oss ca 15-20 elever. På vintern satt vi med ytterkläderna på. Var sin dag fungerade vi som eldare och höll metodistkyrkan varm med en glödande plåtkamin.

Samhällets fäder insåg väl snabbt att ingen elev någonsin skulle krönas med den efterlängtdade realexamen om inget gjordes. Den drift som gör att varje mera betydande samhälle i dag skulle vilja ha ett eget flygfält fungerade och en privat realskola med flera lärare startades 1925 i statskyrkans lokaler. Rektor blev en broder till författarinnan Gertrud Lilja i Långasjö. Läroverket i Kalmar, där vi en dag skulle tentera, hade vanan att om möjligt "köra" alla förhoppningsfulla elever och privatister från kringliggande samhällen. Av våra 15-20 elever begåvades fyra med den grå mössan och en av dem var jag. Sett i ett baklänges perspektiv var denna händelse för mig av livsavgörande betydelse.

Skälet till att jag, som kom från en i tiden bakåt lång räcka av bönder, fick lära något mera än vad folkskolan lärde ut, var väl främst att det helt plötsligt fanns en skola i det gudsförgätna samhället. Men i mitt fall tillkom också den lyckliga omständigheten att jag var ett klent barn, som enligt samhällets mindre begåvade läkare Rydeman knappast kunde leva så länge. Jag dög därför ej som arbetare på den cykel- och bilverkstad, där min far var verk-mästare. Därtill kom att min far hade två visioner för min framtid. Den ena var att jag skulle få arbete på en drömverkstad i Karls-krona, där Telegrafverket reparerade telegrafapparater. Alla anställda där kunde gå i rena kläder och betalades med den höga lönen av två kronor i timmen. Den andra visionen var att jag skulle bli folkskollärare - en svindlande tanke. Lönen var enorm, anse-ndet högt och läraren var ledig hela sommaren. Dessutom slapp även en lärare de oljiga kläder och den urusla miljö, som min far måste acceptera.

Jag var efter realexamen i Kalmar utled på allt vad intellektuella övningar hette. Jag fick allt bättre fysik och började på bilverk-staden. Min föresats var att i fortsättningen förbli bilreparatör. Yrket fascinerade, inte minst därför att jag fick och kunde reparera den tidens "komplicerade" elutrustningar, tex. byta blyplattor i acku-mulatorer och för hand linda om gamla elgeneratorer.

Men min föresats att förbli bilreparatör smulades sönder av min gamle lärare från realskolan Thorvald Lindblad. Denne, som var farbror till vår tids kände tigerspecialist och visselkonstnär Jan Lindblad, besökte mig ofta på bilverkstaden med enda syfte att locka mig till Tekniska gymnasiet i Örebro. Speciellt valde han snöiga och kalla dagar för sina besök. Han visste att jag dessa dagar låg på marken och bytte snökedjor åt traktens förmögna bilägare och var mottaglig för hans locktoner.

Så kom det sig att jag i Örebro sommaren 1931 började på en inträdeskurs för sökande till Tekniska gymnasiet. Min matematiklärare från Emmaboda var sommarlärare på inträdeskursen. Han var ett ovärderligt stöd för en i allt oerfaren yngling. Han var lätt-sinnig och lat, musikalisk och levnadsvis, intellektuell och talangfull sällskapsmänniska och inte minst begåvad. Hans egenskaper vann min kärlek och han har betytt mycket för mina intressen vid sidan av de rent tekniska.

Jag antogs som elev vid Tekniska gymnasiet i Örebro 1931 och fick min examen 1934. Arbetsmarknaden var dystert, när examen från Tekniska gymnasiet närmade sig.

Som klassföreståndare hade jag den säregne och av många generationers elever välkände lektorn Sven Fredrik Möller. Han kallades alltid "Jesus", kanske på grund av sitt yviga och röda skägg.

Till en av "Jesus" lektioner infann sig i maj 1934, tydligen efter samråd med "Jesus", en hög potentat från Telegrafverket. Ingen mindre än linjeingenjören Sallander i Örebro kom för att på plats och ställa välja ut några blivande läroverksingenjörer, som vid en tidigare förfrågan uttalat intresse för anställning vid Telegrafverket. Förmodligen större delen av klassen.

Sedan Sallander hade infunnit sig, presenterades vi med namn elev för elev. Sallander hade som stöd för sina iakttagelser en lista med våra namn och meriter. Några dagar senare meddelade Sallander namnen på dem som befunnits värdiga att anställas i Telegrafverket och jag var en av dem.

Tidigare hade vi en gång av "Jesus" ställts upp på linje för en annan inspektion. Den gången kom en poliskommissarie följd av en blek flicka. En okänd fader bland oss tekniker skulle avslöjas och avslöjades.

I Telegrafverket 1934 - 1935

I god tid vandrade jag en junidag 1934 uppför Klarabergsgatan till ett möte med min skräckinjagande arbetsgivare vid Brunkebergstorg. Håret stod på ända, dock delvis därför att det var nytvättat. Utan synbar framgång speglade och kammade jag mig framför ingången till Forsners fotoaffär på Klarabergsgatan i en svart glasruta med Forsners namn i guldbokstäver. Känslan av min enkla barndom, tvivel om min kompetens, min som jag tyckte hemska småländska dialekt och i övrigt bedövd av storstaden var det osäkerhet och rädsla mer än spänning och förväntningar, som fyllde mitt sinne. Övertygelsen att man i Telegrafverket inom en vecka skulle upptäcka min inkompetens och sända mig tillbaka till min hemort var total.

Spänd mötte jag på utsatt tid den originelle byrådirektören Elis Wallin. Han var chef för den s.k. Stationsavdelningen Sa. Han basade enväldigt över denna avdelning, som främst arbetade med planering och byggnad av manuella telefonstationer. Han var en tankspridd och något virrig person, ej betraktad som särskilt begåvad av sina medaktörer men enväldig härskare över sin avdelning. Samtidigt var han en godhjärtad person, som dock tack vare hett temperament i olyckliga ögonblick högljudd kunde fara fram med sina underordnade. Sedan jag undertecknat en helig förbindelse att aldrig för någon avslöja innehållet i något telefonsamtal eller telegrafmeddelande, som jag i tjänsten tagit del av, var jag anställd.

Mitt öde anförtroddes omedelbart åt en hjälpsam vaktmästare, herr Janrik. Han skulle ordna ett ritbord och en stol till dagen därpå och alla de vinkelhakar, blyerts- och tuschpennor, raderbleck och radergummin, utan vilka en läroverksingenjör här ej kunde göra någon nytta.

Det skulle visa sig att Janrik var en älskvärd och av tjänstemännen mycket uppskattad person, som bl.a. med god rabatt kunde fixa radioapparater och även brännvin, dock ej med rabatt.

På den tiden pågick ett flitigt s.k. "växelrytteri" för förstärkning av tjänstemännens tomma plånböcker. I denna verksamhet, där många tjänstemän från femte våningen ned till djupa källvalven deltog, var herr Janrik en tillgång. Inte därför att hans namn var gångbart i banken, men hans goda vilja och organisatoriska talang var ovärderlig. Varför detta ändamålsenliga system med växlar längre fram i tiden dog ut vet jag ej. Belägenheten vid Brunkebergstorg, i närheten av flera banker, var idealisk. Mångas namn blev dock utslitna, d.v.s. ej längre gångbara i banken. När en känd medelålders läroverksingenjör, Kjellin, förhoppningsfull till banken överlämnade en växel med påskrift av de flesta ännu gångbara namnen bland telegrafstyrelsens tjänstemän, fick han

svaret "låt gå men ett enda namn till och ingenjören skulle inte fått ett öre".

Framför ett stolförsett ritbräde inträngt mellan andra ingenjörers ritbräden skulle jag dag efter dag med tuschpenna kopiera ritningar, som något äldre mera lyckligt lottade ritare hade utfört.

En, som det skulle visa sig, högdragen och fantasilös civilingenjör Ivar Larsson blev min närmaste chef. Fram på förmiddagen första dagen kom han bort till mig tydligen för att motvilligt presentera sig. På bred skånska torde han ha sagt "det är Larsson". Hans idiom och mitt något skärrade tillstånd förvandlade Larssons påstående till frågan "är det Larsson". Jag förnekade detta med att svara "nej det är Gustavsson" - mitt dåvarande namn. Efter att samma procedur upprepats ett par gånger, fattade jag galoppen och svarade rodnande "Gustavsson". Så var allt klart och ytterligare introduktion behövdes ej. Janrik fanns ju, om jag hade några frågor.

På båda sidor om mig satt unga män, som jag snart blev bekant med. Jag arbetade oavbrutet från morgon till lunch och från lunch till dagens slut. Många av ynglingarna vid ritplankorna hade insett att man kunde ta det lugnt i statens tjänst och en och annan såg nog snett på den onödigt flitige smålänningen. Jag lärde mycket om ungdomens fördärvliga leverne genom att lyssna på mina kompisar.

Själv kunde jag ej bidra med några djupdykningar i synden, eftersom jag på den tiden var metodist och medlem av S:t Peters kyrka på Upplandsgatan. Men lärdomarna lade jag på minnet.

Närmast mig satt en ingenjör Curt Winberg. Han var känd i seglar-kretsar och tjänstgjorde emellanåt som gast på Marcus Wallenbergs båt. Hans passion var att rita segelbåtar och utan överdrift gick nog mer än halva lönen från staten till utveckling av seglandets teknik.

Överst på sin ritplanka hade han en hoprullad ritning av sin senaste kreation. Den ritningen kunde han med ett enkelt handgrepp snabbt rulla ned över den ointressanta ritning, som arbetsgivaren försett honom med. Lika snabbt kunde han rulla upp sin privata ritning till ritplankans övre kant, om någon chef närmade sig.

En skön stämning av ansvarslöshet vilade över avdelningen, då och då avbruten av högsta chefen Elis Wallin. Vår avdelning låg högst upp i byggnaden vid Brunkebergstorg. Hettan under varma sommardagar var otrolig, något som ej bidrog till en hög effektivitet.

Lättsinnet på Stockholms gator var under 30-talet ej mindre än idag. I ett par rum tvärs över Malmskillnadsgatan med god insyn från vår avdelnings fönster utövade några flickor sitt näringsfång utan att dra ned några rullgardiner. Ej sällan stördes ritarnas flit, när intressanta saker hände tvärs över gatan.

Vår avdelning var nästan till hundra procent manlig. Med de få kvinnor som fanns togs inga andra kontakter än de för arbetet nödvändiga. Det var t ex otänkbart att någon ingenjör skulle kunna lägga bort titlarna med en anställd kvinna och sexuellt trakasserier var okänt på arbetsplatsen. Ritarnas alla relationer med kvinnliga könet var externa, men mycket omtalade och ingående diskuterade. De högsta cheferna hölls helt utanför, och fick i regel inte veta något om sina anställdas privata eskapader. En rörande episod inträffade dock en lördagseftermiddag, när friden sänkt sig över avdelningen. Känslan av ensamhet förledde högsta chefen att med en ingenjör Tidholm ute på avdelningen växla några privata tankar. Som i förbigående ställde han en fråga, som säkert länge sysselsatt honom. Han pekade på ritare Johansson, som lite längre bort njöt lördagsfriden och sade, "jag ser att Johansson sitter därtorta. Di säger att fleckera tycker så mycket om honom. Hur kan det komma sig, ingenjören?" Tidholm bestämde sig snabbt och gav svaret. "Jo direktören fleckera säger att han har så stor ....." Först en lång tystnad, sedan frågan "men hur kan fleckera veta det?" Snabbt svar från Tidholm "Jo direktören sånt spörjs nog, sånt spörjs nog." Byrådirektören rätade på sig generad, men säkert avundades han den värld, som var ritarnas. Under många år kunde man få höra hur en diskussion avslutades med orden "sånt spörjs nog, sånt spörjs nog direktören."

Våra närmaste "tillsyningsmän" var något äldre än vi ritbiträden och kanske mera ambitiösa. De representerade arbetsgivaren och markerade klart sin högre ställning. Många av dessa mellanchefer var mycket begåvade och varmhjärtade personer med stor originalitet. Trots detta var möjligheterna att avancera för dem klart begränsade - de var läroverksingenjörer. Några ingenjörer jag särskilt minns från denna tid är Philipsson, Calle Lundén, Arthur Finström, Gunnar Clarholm, Carl-Erik Bodlund, Harry Strandlund och Erik Rehnberg.

Kanske på grund av flit uppmärksammades jag efter några månader av min chef Ivar Larsson. Han hade som chef för utveckling av kraftförsörjningsutrustningar och säkert med någon konstruktörs hjälp konstruerat ett tekniskt vidunder, som skulle ladda batterier på telefontationer. Tack vare en stor motordriven regulator kunde "apparaten" själv reglera laddningens styrka. På framsidan av en stor marmortavla satt säkringar, strömbrytare och spänningsmätare. Baksidan härbärgerade den skrymmande motordrivna regulatorn och alla förbindelseledningar.

Hela apparaten bars in till min ritplanka och i princip som en kamera skulle jag på min ritning återge varenda detalj i utrustningen sedd både framifrån och bakifrån. Varenda ledning skulle tex. minutiöst ritas upp, vilket var svårt inte minst när ledningarna var virade tillsammans.

Trots allt fascinerades jag av arbetsuppgiften och gjorde, engagerad som jag var, ett besök på Telegrafverkets experimentverkstad vid Beridarbangatan för att diskutera ett förslag till förbättringar av konstruktionen. Experimentverkstadens hetlevrade verkmästare reagerade snabbt. Jag fick via min chef veta att man undanbad sig besök av ritbiträden på verkstaden.

Med denna ritövning som bakgrund kan jag lätt förstå en episod, som inträffade under mina följande år vid Tekniska Högskolan och därför egentligen inte hör hemma här. Jag fick en vacker augustikväll år 1936 resa ut till min ritlärarens villa i Djursholm i avsikt att få ett ritbetyg inskrivet i tentamensboken utan någon föregående skrivning. Enbart ett antal medhavda ritningar från min tid vid Telegrafverket trodde jag skulle förmå honom att skriva in ett betyg. Han hade en stor kräftska i sin trädgård och var redan när jag anlände skönt berusad. Vid min propå om betyg svarade han - alldeles riktigt - att på Telegrafverket kan man inte rita. Bästa platsen för mina ritningar var papperskorgen. Men sa han, "medan jag går ner och tar några kräftor till, skall du rita av denna mutter", som mätte minst 10 cm rakt över. Jag gjorde ett snyggt arbete. Min närvaro glömde han bort och först vid midnatt återkom han. Det fina betyg jag fick inskrivet i tentamensboken och det beröm jag fick av den starkt berusade läraren på teknis, var mer än jag förtjänade, om ej väntetiden under sommarnatten skulle inräknas i prestationen.

Sommaren och hösten på Telegrafverket gick i arbetets och tristessens tecken. Chefen Larsson slutade och hans reträtt var en märklig demonstration av dennes väl kända "sparsamhet". Någon dag innan han lämnade oss för en tjänst i Gävle, fick vi ritare motta två skokartonger med väl begagnade radiorör och en teckningslista, där vi skulle ange hur många rör, vi var villiga att köpa. Ingen vågade visa sitt ointresse. Själv köpte jag tre à två kronor stycket.

Frestelsen att utan några penningmedel söka in till Tekniska Högskolan växte sig stark. Den enorma klasskillnaden mellan läroverksingenjörer och civilingenjörer, klart demonstrerad av chefen Larsson, var det incitament jag behövde för mitt beslut. På försommaren 1935 gick jag in till min högre chef Elis Wallin för att meddela min avsikt att söka in på Tekniska Högskolan. Wallin, som bakom en ridå av tankspriddhet dolde en varmhjärtad själ, förstod min önskan och gav mig sin välsignelse. Min framförda önskan om tjänstledighet för studier kunde han dock inte till-

mötesgå. Personligt löfte om återanställning gav han emellertid och så kom visdomsorden "här gäller det att ta språnget".

En episod som visar Wallins varma hjärta rinner mig i minnet. Bland oss ritbiträden fanns en ung man, som med jämna mellanrum vid ritplankan i smyg läste sin bibel. Detta upptäcktes och ynglingen fick avsked. När avskedsdagen kom, skulle han göra visit hos högste chefen Wallin. Wallin var mer nervös än ritbiträdet. Den djupt skuldyngde chefen, som inte var några nyansernas mästare, tröstade ritaren med orden "det kommer att ordna sig ingenjören, det kommer säkert att ordna sig". Ritbiträdet med Herren på sin sida svarade "Det har redan ordnat sig byrådirektören". Något misstänksam ställde Wallin frågan "hur då". "Jo", svarade ritaren, "jag har av Herren blivit kallad som missionär". Skuldkänslorna släppte snabbt Wallin. Han slog glädjestrålade ingenjören på axeln och utropade "si på fan, si på fan, sa jag inte att det skulle ordna sig".

Den stora skillnaden i status mellan läroverksingenjörer och civilingenjörer på min arbetsplats tog sig många uttryck. Här en episod, som inträffade under 30-talet. En "revolutionär" och skämtsam ingenjör med namnet Danielsson anställd på Tekniska byråns Provningsanstalt tog sig för att en dag lägga bort titlarna med en av byråns läroverksingenjörer. Ryktet om detta brott nådde snabbt Tekniska byråns chef Arvid Holmgren. Den felande civilingenjören blev omedelbart inkallad och hotades med omplacering eller avsked om tilltaget skulle upprepas. Här ett annat exempel på statustänkande under denna epok. Under mina ögon kom en ansökan ställd till Systembolaget från en av våra reparatörer om en ökning av sprituttaget från två till fyra liter per månad. Som motiv anförde den sökande att han befordrats från andre till förste reparatör och på grund härav måste byta socialt umgänge med långt större krav på representation. Riktigheten av den inträffade befordran intygades av chefen för laboratoriet, Blomqvist. Även statliga institutioner kan uppvisa sinne för humor. Under alla förhållanden beviljade Systembolaget denna ansökan.

Jag hade den stora glädjen att bli antagen vid Tekniska Högskolan. Att jag med glädje lämnade verket fylld med förväntningar om ett intressant och fritt liv under fyra år framåt i tiden är ej svårt att förstå. Detta trots att jag gick miste om en fast månadslön, som då var 190 kronor plus dyrtidstillägg. Sett i akterspegeln kan jag konstatera att ingen enskild person är jag så mycken tack skyldig som min matematiklärare från Emmaboda och min högdragne chef i Telegrafverket.

I Telegrafverket som teknolog 1935-1939

Även om jag under mina fyra år som teknolog vid KTH fick lära mig långt mer än nödvändigt om synkronmotorer, transformatorer och nedhängande kraftledningar samt en hel del matematik, elektricitetslära, transmissionsteori och radioteknik, förblev jag helt okunnig inom området teknik för automatisk uppkoppling av telefonsamtal. Kunskaper inom detta område, som under flera årtionden skulle engagera oss på Telegrafverket och givetvis all världens telefontekniker, fick jag senare skaffa mig själv.

Under de år jag som "sommarelev" praktiserade vid Telegrafverket var både LM Ericsson och Telegrafverket starkt engagerade i utveckling av den automatiska kopplingstekniken. LM Ericssons ingenjörer hade tidigt utvecklat sitt s.k. 500-väljarsystem och som första anläggning i Sverige byggt Norra Vasa 1924. Under hela 30-talet var LM Ericssons kreativa ingenjörer engagerade med vidareutveckling och marknadsanpassning av 500-väljarsystemet till olika länders telenät världen över.

Telegrafverket hade sedan långt tillbaka i tiden en egen utvecklingsverksamhet. Den var intensiv, kreativ och framgångsrik. Jag kunde som teknolog konstatera att bland de människor där jag hamnade flödade idéerna och arbetsintensiteten var hög. Det fanns större grupper och mindre grupper, även ensamvargar, som under konkurrens sökte geniala lösningar för både komponenter och system. Alla medel användes i kampen för att visa sina egna idéers överlägsenhet. Säkert var driften att skapa något unikt och genialt nära knuten till önskan om personlig ära och makt. Lusten att överglänsa kollegerna vid LM Ericsson var dessutom av gammalt datum och blev inte mindre under 30-talet, när en kapitalkrävande automation av Sverige låg inom räckhåll. Därtill kom att en framgångsrik uppfinnare vid Telegrafverket kunde berika sig åtskilligt genom försäljning av sina patent, bl.a. till utländska intressenter. Jag hade förmånen att minst fyra månader varje sommar lokalmässigt få vara placerad nära de tekniker, som på den tiden med ljus och lykta sökte efter geniala tekniska lösningar för automatisering av Sverige. Vad man var på jakt efter var en teknik, som kunde användas för automatisering av landsbygdens små stationer, men även utrustningar för större stationer. Gärna skulle man vilja skapa en koordinatväljarutrustning, som för större anläggningar kunde slå ut LM Ericssons 500-väljarsystem.

Mina arbetsuppgifter var enkla men något mera intressanta än de jag hade under mitt första år vid verket. Jag fick biträda den som för tillfället behövde mig för uppritning av scheman eller komponenter.

Som teknolog var det lättare att få kontakt med olika intressanta personer än första året, då jag var läroverksingenjör och extra ritare. Två personer, som genom sina personliga egenskaper och sin position i utvecklingsarbetet var fascinerande att iaktta från min ringa position, var herrar Nils Otto Rönnblom och Sten Daniel Vigren.

Rönnblom var norrlänning, fysiskt urstark, generös, begåvad, kunnig och utrustad med en enorm energi och arbetsförmåga. Även hans sämre egenskaper var goda. Han var tyvärr alltför godtrogen, alltid beredd att skriva på växlar och låna ut kontanter till behövande, något som slog hårt mot hans egen familj. Alltför många personer både inom och utom verket utnyttjade Rönnbloms svaga men goda sidor. Han var utan överdrift älskad av alla, som inte direkt var hänsynslösa konkurrenter.

Han växte upp som bondpojke i Norrland. Hans fysiska styrka var vida känd. Till hans kraftprov som pojke hörde att krypa under gårdens hingst, räta på ryggen och lyfta på hingsten. Han hade som ingenjör i Telegrafverket en viss svaghet för alkoholhaltiga drycker. En förklaring till detta gav han mig. Som barn hade han upplevt hur en berusad dräng en kall vinterdag ramlat av det hästlass han körde. Hästen tog sig hem, men drängen frös ihjäl. Rönnblom lovade sig själv vid denna händelse att aldrig någonsin dricka alkohol. Kommen till Stockholm anslöt han sig till en nykterhetsorganisation, där han snabbt avancerade till kassör. Han var ideologiskt starkt engagerad i nykterhetsrörelsen. På eget initiativ bedrev han i Stockholm på sin fritid en undersökning, som skulle ge svar på hur stor del av människorna på stadens gator, som kvällstid var synbart påverkade av alkohol.

I nykterhetsföreningen tog sig hans livsglädje uttryck i regelbundna arrangemang med dans om lördagskvällarna. När en falang av typiska nykterister ville förbjuda sådan lättsinnig samvaro, kom ordföranden och kassören Rönnblom överens om att därest en kommande omröstning skulle gå dem emot, skulle de båda gemensamt gå till Berns och suppa sig fulla. "Och" sade Rönnblom en kväll till mig, när vi två samtalade om livets problem, "det gjorde vi och sen den dagen har jag ej tagit ett nyktert andetag" - en något lätt överdrift.

Rönnblom hade på Konstruktionsavdelningen Ka ansvaret för 500-väljartekniken inom Göteborgs- och Stockholmsområdet. Vid sin sida hade han en genuin uppfinnare civilingenjör Åke Strandén, som ej alltid stod med fötterna på jorden men trots detta var en mycket betydelsefull problemlösare. Han var en man, som hade ordning i sin hjärna men knappast på sitt skrivbord. Detta var täckt med hundratalet ritningar, skrivelser, tekniska utredningar och tidskrifter. I mitten av skrivbordet nådde högen ett djup av minst två decimeter och vid kanterna stack hörnen på handlingarna ut helt slumpartat, beroende på hur de en gång hamnat där.

Som skrivbord använde han en liten utdragsskiva i ena hörnet av skrivbordet. Trots denna oordning kunde han till besökarens stora förvåning sticka in en hand i högen och genom ålande rörelser direkt plocka fram ett efterfrågat dokument.

När Strandén en dag skulle flytta till ett nytt rum, kom flyttkarlarna - därtill förledda av en illasinnad medarbetare till Strandén - med grepar och öste hela skrivbordets lager av dokument i en flyttkartong. Skämtet togs mycket illa upp av den allvarligt sinnade Strandén.

Så till den andre prominente personen på Telegrafverkets Konstruktionsavdelning Ka, Sten Daniel Vigren. Han hade examen från Stockholms Tekniska Institut. Han var en mycket begåvad person med alla de egenskaper, som kunde garantera honom framgång. Han var en genial uppfinnare med klar känsla för det gångbara såväl ur teknisk som ekonomisk synpunkt. Han var charmfull och kunde om så behövdes dupera vem han ville. Han var lojal mot sina medarbetare, som han valde med stor omsorg. Som tack krävde han en aldrig svikande lojalitet från medarbetarnas sida. Han var en stor ryktesspridare och den intelligente lyssnaren kunde se hur väl ryktena tjänade hans syften. Vigren var liten till växten och kunde utbildningsmässigt ej mäta sig med sina kolleger, som i liknande ställning var civilingenjörer.

Vigrens uppgift under de år, jag som teknolog var sommaranställd på verket, var väsentligen att utveckla små koordinatväljarstationer för automatisering av den svenska landsbygden. Många patent såg dagens ljus på Vigrens avdelning under dessa år. Som regel fanns Vigrens namn med på alla patent och emellanåt hade även chefen för Konstruktionsavdelningen byrådirektör Harry Thunell sitt namn med. Hur stora patentinkomster Vigren och hans meduppfinnare gjorde, var inte känt. Men att den potentiella möjligheten att tjäna pengar på patent hade stor betydelse för Telegrafverkets tekniska framgångar, därom råder nog bara en mening.

Under 30-talet kunde Vigren arbeta utan större störningar från konkurrenter. Det skulle bli andra tider senare, när radikalt nya lösningar åstadkomna av konkurrentgrupper inom verket skulle hota Vigrens landsväxelsystem, men om detta mer senare.

En person som jag ofta såg på min arbetsplats var G. A. Betulander, den ene av de två uppfinnarna av koordinatväljaren. Och emellanåt dök den andre - Nils Palmgren - upp på avdelningen, trots att han inte var anställd vid Telegrafverket. Betulander var vid denna tid i full fart med nya mekaniska väljarkonstruktioner. Förmodligen var han besviken på att koordinatväljaren ännu ej visat sig ekonomiskt användbar för stora stationer.

Koordinatväljaren, var den lyckosamma väljare som alla utrustningar för landsbygdens automatisering byggde på och som en stor del av hela världens telefonstationer skulle komma att baseras på.

Många ingenjörer drömde under 30-talet om att med koordinatväljaren som bas kunna bygga stora stationer och slå ut LM Ericssons 500-väljarsystem, men ingen vid Telegrafverket lyckades dock härmed under 30-talet.

I början av 30-talet kom ingenjörer från Bell i USA till Telegrafverkets verkstäder i Nynäshamn. De imponerades av den svenska koordinatväljaren och köpte några exemplar med sig till USA. Den svenska väljaren fick stå modell för en närmast identisk amerikansk väljare och 1937 kunde man i USA öppna en stor station byggd med koordinatväljare. Man hade i USA tack vare användning av den s.k. länksystemprincipen lyckats med det vi ej klarat av, nämligen att till rimligt pris bygga stora stationer.

Tillkomsten av den svenska koordinatväljaren har fascinerat och intresserat många. Hur kunde två svenska ingenjörer redan 1918 skapa en så genial produkt? Väsentligen därför att de var så geniala, antar jag. Men kanske finns i bakgrunden även andra förklaringar.

Ända fram till något år innan jag fick min första kontakt med Telegrafverket fanns på verkets Tekniska byrå en ledande tekniker, som hette Ohlsson. Han kallades "MoskvaOlle" därför att han tidigare byggt Moskvas telefontät. Denne herre sändes 1918 till USA för studier av "modern telefonteknik". Ett företag, han kontaktade, var Bells Western Electric i USA. När han första gången besökte Western Electric, var hans kontaktman där ingen mindre än högste chefen Mc Quorrie. MoskvaOlle lär ha känt sig ganska enkel. Mc Quorries makt demonstrerades av ett stort rum och en imponerande blå matta.

Efter några artighetsfraser från båda herrarna öppnade Mc Quorrie samtalet med att tala om hur han led av plattfothet. Detta blev Ohlssons förlösning. Han berättade om sin egen kända plattfothet. Han tog av sig skorna och demonstrerade på Mc Quorries blå matta sin metod för att minska obehagen av plattfothet. En varm vänskap uppstod som alltid mellan personer med samma lidande. MoskvaOlle berättade för sin höge värd om hur man i Sverige byggt en 100-nummersväljare med ett hundra reläer. Mc Quorrie lär då ha gått till sitt kassaskåp och tagit fram patenthandlingar på en koordinatväljare, som en av Bells ingenjörer utvecklat flera år tidigare. Med i princip endast tjugo reläer kunde man enligt detta patent bygga en hundra linjers väljare.

Sanningen i denna skildring är väl omöjlig att verifiera, men Vigren har lämnat skildringen och garanterat dess sanningshalt. Hur Ohlsson använde den nyvunna kunskapen, när han kom hem

till Sverige och träffade Palmgren och Betulander, är också oklart. Han lär antydningvis ha informerat dessa herrar om den amerikanska väljarens principer. Redan 1918 patenterade Palmgren och Betulander en väljare, som skulle bli kronjuvelen i både Sveriges och USA:s telefonnät.

Jag hade tillfälle att fråga Palmgren om händelserna kring tillkomsten av den svenska väljaren. Han var av lätt förklarliga skäl ej så intresserad av att varken medge eller förneka att MoskvaOlle berättat om Bells koordinatväljare. Betulander, som jag dagligen såg, vågade jag ej närma mig i denna fråga.

Under min tid på KTH var jag klart inriktad på fortsatt anställning vid Telegrafverket. Jag valde därför att göra ett examensarbete, som kunde visa på kompetens inom kopplingstekniken den dag jag återvände till fadershuset.

Telefonreläets tekniska egenskaper var mer än otillräckligt kända under 30-talet. Kunskapsbristen gällde främst reläkärnornas magnetiska egenskaper. Mitt arbete gick ut på att finna magnetiska material, som på ett väl definierat sätt skulle ge bl.a. stabila och korta kopplingstider och förhindra s.k. klibbning av reläankare m.m. De material vi trodde på skulle innehålla viss inblandning av kisel. Olika magnetiska material med varierande halt av kisel ställdes till förfogande av både inhemska och utländska tillverkare. Arbetet blev långt mera omfattande än jag och min handledare trott. Tillfredsställande var att resultatet med framgång under flera år kunde användas vid Telegrafverkets relätillverkning.

Vid samma tidpunkt hade Bell Labs i USA gjort en liknande undersökning med identiskt resultat. Detta var för mig obekant, ända tills jag en dag 1947 vid ett besök på Bell Labs som synnerligen misstänkt för ha stulit Bells idéer kallades till ett förhör på Bell Labs. Man ville på Bell veta vem, som skvallrat ur skolan. Missförståndet reddes snabbt upp och vi skildes som goda vänner.

Som ingenjörssassistent m.m., Telegrafverket 1939 - 1952

Som nybliven ingenjörssassistent placerades jag i ett rum mot Malmskillnadsgatan på femte våningen. Detta rum delade jag med en äldre läroverksingenjör, Kjellin, som främst hade ett tekniskt ansvar för några större koordinatväljarstationer samt vidare med en civilingenjör Bäckman. Kjellin hade inte för inte fått en arbetsuppgift som normalt borde innehas av en civilingenjör. Han var begåvad och kreativ samt väl insatt i den tidens kopplingsteknik och han var en fullfjädrad taktiker. Han bar på en väl grundlagd ovilja mot civilingenjörer. Inte minst mot rumskamraten Bäckman. Mig slöt han från första dagen till sitt hjärta. Jag var ingen riktig civilingenjör utan enbart en vidareutvecklad läroverksingenjör.

Det fanns vid denna tid inga läroböcker och inga introduktionskurser i telefonteknik för nyanställda. Alla bevakade sina kunskaper omsorgsfullt. Kjellin, som var öppen mot mig, var en guldgruva när det gällde kunskaper inom området kopplings teknik.

Kjellin var en av den tidens tjänstemän i Telegrafverket, som trots stor kärlek till alkohol länge lyckades behålla och väl sköta en viktig arbetsuppgift. Som ung hade han haft direkt ansvar för sina koordinatväljarstationers drift. Dessa anläggningar var utrustade med s.k. enkelkontakter, som då och då måste göras rena. Den enda effektiva rengöringsmetoden var tvättning med sprit. Kjellin som var uppfinningsrik kom, enligt vad man berättade för mig, på en genialisk ide. Han rationaliserade rengöringsproceduren genom att först släcka sin egen törst och sedan andas på kontakterna.

Under den tid jag delade rum med Kjellin, fick jag en underbar inblick i växelrytteriets dynamik. Den sista dagen i månaden strömmade samtal in från bankdirektörer, som påminde om befintlig växels förfall. Med framgångsrik förvåning förklarade Kjellin att han totalt glömt bort sin växel men något försenad skulle infinna sig på banken. Så började ett flitigt telefonerande till andra kanske för tillfället ej lika nödlidande personer och en del personliga besök, vilket tog stor del av dagen i anspråk.

Civilingenjören Bäckman, som delade rum med mig och Kjellin, kallade mig länge för ingenjören. Detta beteende tog ett för Bäckman pinsamt slut, när Kjellin något överförfriskad en dag spände ögonen i Bäckman och utbrast. "Skulle inte ni två, som ändå inga titlar har, kunna lägga bort dem" och så skedde.

Sedan jag således som nyutexaminerad från KTH fått en egen stol vid ett stort skrivbord gemensamt för mig, Kjellin och Bäckman, gällde det att finna något att göra. Denna uppgift fick jag klara av själv. Inga som helst direktiv gavs och varje antydan till arbets-

ledning saknades. Jag bestämde mig för att genom egna initiativ skaffa mig kunskaper - inte det sämsta sättet. Det blev schema-läsning och ständiga diskussioner med vännen Kjellin. Den teknik den store konstruktören Vigren och hans män sysslade med, d.v.s. främst automatiska landsväxlar, var helt förbehållna de "edsvurna", bland vilka ingen civilingenjör fanns. Jag valde att studera LM Ericssons 500-väljarsystem.

Håkan Sterky, som 1942 tillträdde sin befattning som generaldirektör höll ett öga på mig eftersom jag varit hans elev på KTH. Av hävd skulle varje ung civilingenjör på den tiden under något eller några år tjänstgöra ute i den praktiska driften. Man ansåg att utan kunskaper från praktisk drift kunde t.ex. ingen avancera i den centrala förvaltningen. Håkan Sterky lyckades både få mig kvar och samtidigt sända mig ut. Jag fick order om att under några månader praktisera på Enskede 500-väljarstation. Under en duktig stationsförman, som valts ut av distriktschefen Ingemar Norberg i Stockholm, skulle mina praktiska kunskaper förstärkas.

Min första uppgift blev att lära mig 500-väljarsystemets register, som ansågs vara höjden av komplexitet. Efter att från måndag till torsdag första veckan studerat registerscheman, meddelade jag förmannen att jag nu kunde registret - jag hade ju vissa förkunskaper. Förmannen ringde bekymrad sin koleriske chef Norberg och lämnade det sorgliga meddelandet. Norbergs svar var att "hälsa den fan att om han tror han kan LM Ericssons register efter fyra dagars studier passar han inte i Telegrafverket". Jag fick övergå till felsökning på stationen och trivdes bra med min nyvunne vän förmannen vid Enskede telefonstation.

Efter praktiken på Enskede telefonstation återkom jag till Brunkebergstorg. Jag fick där kontakt med många färgrika personer. En av dem var Nils-Otto Rönnblom, som jag tidigare presenterat och matematikern Conny Palm. Dessa två herrar var under 40-talet engagerade i omfattande arbeten inom området teletrafikteori. Det fanns under 30-talet vid Telegrafverket endast en person, som kunde behandla mera komplicerade trafikteoretiska problem och det var Rönnblom. Hans outtröttliga arbete med att utforma praktiska formler för beräkning av trafikvägar har varit av oerhörd betydelse för Telegrafverket under automatiseringsskedet.

När Conny Palm, placerad på Telegrafverket och betald av LM Ericsson, gjorde sin doktorsavhandling, fann han i Rönnblom en värdefull medarbetare. Säkert har vissa partier av Palms arbeten formulerats av Nils-Otto.

Det två herrarna var, under tiden Palms doktorsarbete utfördes, i det närmaste oskiljaktiga. Flitens lampa lyste under denna tid i Rönnbloms rum till sent på nätterna. Rönnblom gav Palm den stadga, han som sangviniker behövde. Båda var livsnjutare och stora konsumenter av alkohol. När kvällen kom och vi vanliga

människor skulle gå hem, kunde man höra Rönnbloms vanliga fråga "ska vi sluta för idag eller skaffa en liter konjak och arbeta vidare?" Palm och Rönnblom led brist på lämpliga medarbetare med vetenskaplig läggning. De gjorde allvarliga försök att övertala mig att under Palms ledning ta upp studier med doktorsexamen som mål. Samtidigt skulle jag assistera dem i deras arbete. Jag visste att min matematiska begåvning var svag och hade som väl var förstånd att tacka nej.

Såväl Rönnblom som Palm hade ständigt tomma plånböcker. Trots detta gjorde Rönnblom aldrig någon antydning om att få låna av mig. Däremot var Palms steg väntade, när han med glad min vid några tillfällen kom in på mitt rum och frågade "Hur mycket har du tänkt bidra med till min skatt i år?" Palm återbetalade sina lån exakt den dag han lovat - något som jag nog hade Rönnblom att tacka för.

Conny Palms originalitet tog sig många uttryck. Min första kontakt var, när jag som E-nolla 1935 deltog i nollgasken. Som nollar fick vi hålla till godo med plåtburkar som enda bestick och vänta till alla andra årskurser försett sig. Vår tur kom sent på kvällen. När vi uthungrade rusat fram till bordet kastades vi dock bryskt tillbaka. En herre med pondus och stor mage närmade sig gravitetiskt bordet. Med en monokel i handen gick han oändligt sakta runt det dukade bordet. Efter att ha tagit en enda rädisa avlägsnade han sig lika sakta, som han kommit. Det var Conny Palm, som väl då var en E-tolva. Sin examen fick han senare ut tack vare Rönnblom, som tvingade honom fram till sluttentamen.

Originaliteten tog sig senare många uttryck. Han hade till exempel fast bostad i sin båt, som han förankrade på Stockholms redd. Vid en inbjudan jag fick, varnade han mig för en hängande rankig landgång, jag måste passera. På min fråga varför han ej hade en mera gästvänlig landgång förklarade han att han med denna hade en garanti för att endast unga damer vågade sig på besök.

Conny Palm utvecklade under sin tid vid Telegrafverket en trafikmaskin, som kunde generera slumpartad teletrafik och kunde användas för att testa olika trafikvägars framkomlighet. Tyvärr gick Palm bort innan maskinen var färdig. Det var ett svårt slag och en tragedi att en man med sådan intellektuell kapacitet skulle gå bort vid så unga år.

Som jag tidigare nämnt, byggde Bell i USA i slutet av 30-talet en stor koordinatväljarstation baserad på den s.k. länkprincipen. Denna princip utnyttjar koordinatväljaren långt mera effektivt än vår s.k. direktdriftsprincip. Länkprincipen hade uppfunnits av svensken Nils Palmgren redan 1912 och finns dokumenterad i patenthandlingar. Inom parentes kan jag nämna att Bell i det längsta vägrade erkänna att länkprincipen baserade sig på en svensk uppfinning.

Det kändes smärtsamt, när nyheten nådde oss om att Bell år 1937 öppnade en storstation byggd med koordinatväljare. Varför hade vi i Sverige med tillgång både till koordinatväljaren och kännedom om länkprincipen ej lyckats åstadkomma en effektiv storstation? Ett skäl var säkert att våra reläer ej var så driftsäkra som Bells. Anläggningarna måste styras av ett fåtal centrala markörer uppbyggda av ett stort antal reläer. Reläfel i någon av de centrala markörerna kunde få katastrofala verkningar. Ett annat skäl var väl att våra tekniker ej behärskade den matematik, som erfordras för dimensionering av en länkstations trafikvägar. Det gjorde man i verkligheten ej heller vid Bell. Man kunde emellertid vid Bell kosta på sig praktiska modellförsök med ett mycket stort antal telefonister inblandade. Dessa modellförsök gav praktiskt användbar upplysning om väljarnätets förmåga att avverka trafik.

Nyheten om Bells system blev snabbt bekant för Vigren. Han förstod att något nytt var i antågande, som skulle hota hans direktdrivna teknik. Under de närmaste åren bombarderade han oss ingenjörer och alla personer i chefsställning med olycksprofetior och skildringar om olika katastrofala trafikstopp, som inträffat i Bells nya system.

Rönbloms medarbetare Åke Strandén anskaffade patentritningarna för det amerikanska systemet. Han drömde väl om att åstadkomma någonting lämpat för stationer i Stockholm och Göteborg. Strandéns kapacitet togs emellertid helt i anspråk av arbeten med modernisering av Stockholms och Göteborgs 500-väljarsystem.

Eftersom jag vid 30-talets slut och 40-talets början inte hade fått något direktiv om vad jag skulle göra, lånade jag av Strandén de amerikanska ritningarna. Min något diffusa dröm var att utveckla en svensk gruppväljare baserad på samma principer som Bells men mer lämpad för något mindre stationsstorlekar. Koncentrationen av de mera intelligenta funktionerna skulle ej drivas så långt som i Bells system. Med andra ord markörerna skulle vara flera i en station och mindre komplicerade. Därmed skulle skadeverkningarna av eventuella reläfel minskas. Kjellin, som dagligen iakttog min aktivitet, var mycket intresserad och inspirerande. Förmodligen hade han berättat för Vigren om mina förehavanden. Alltnog kom Vigren en dag på besök. Han öppnade dörren till mitt rum på glänt och placerade sin fryntliga kropp i den halvöppna dörren. Han spände ögonen i mig och sa "jag har hört att ingenjören sitter och ritar på en väljare enligt Bells system". Jag väntade mig beröm för mitt initiativ, men det enda Vigren sa var "det ska ingenjören sluta med omedelbart. Om inte skall jag se till att ingenjören blir avskedad".

Det var ord och inga visor. Jag var givetvis helt inkompetent för så komplicerat arbete som att utveckla ett helt nytt telefonsystem, men jag hade lyckats få till stånd en ritning, som visade den första svenska gruppväljaren av länktyp. Vigren hade alla kontakter och

jag hade inga. Med sorg i hjärtat slutade jag rita på den skisserade väljaren och återlämnade Bells patentritningar till Strandén.

Kjellin såg direkt ett gyllene tillfälle att skada Vigren och själv skaffa sig ära. Han gav sina medarbetare Bergvill, Strandlund och Ek uppdraget att utveckla en station enligt de idéer jag tänkt mig. Dessa herrar bildade en ganska autonom grupp med anknytning till en mycket originell civilingenjör Modée, som något behärskade konsten att matematiskt behandla relativt komplicerade väljarsystem.

Den nybildade gruppen arbetade snabbt och kunde i början av 40-talet presentera ett med patent väl intäckt system. Jag deltog, från den dag Vigren besökte mig, ej vidare i arbetet. Jag erbjöds emellertid att få mitt namn med på något av det nya systemets patentansökningar - ett erbjudande, som jag tackade nej till.

När en första prototyp av det nya systemet var klar lyckades gruppen med konststycket att få den uppsatt i praktisk drift. I desperation slog Vigren till ännu en gång. Han lyckades få sin chef Harry Thunell, som han hade helt i sin hand, att ge order om bortkoppling av prototypen, som redan fungerade i telefonnätet.

Strandlund, som väl hade högst status i gruppen, besökte mig i sin förtvivlan. Jag rekommenderade honom att göra något så otroligt som att ta kontakt med generaldirektören Håkan Sterky. Han ringde Sterky och fick vid besök för honom berätta om vad som hänt. Sterky, som älskade nytänkande inom teknik och gärna stödde uppfinnare, blev djupt uppbragt. Han kallade omedelbart på överingenjör Holmgren, tekniska byråns chef, som samtidigt var chef för Thunell.

Överingenjör Holmgren hade aldrig hört talas om länksystemet och än mindre om att man på en av hans avdelningar utvecklade ett sådant system. Det blev nu Thunells tur att inför Holmgren stå till svars för ordern om bortkoppling av den prototyp, som för prov varit uppkopplad i telenätet. Thunell var en person, som hade respekt för överheten. Han kunde ej försvara sitt beslut och fick order att omedelbart låta koppla in utrustningen på nytt.

Efter detta nederlag gav Vigren upp och under 40-talet övertog han den fortsatta utvecklingen av länksystemet för landsväxlar och även för större stationer. Han var en klok man.

Jag har vid personliga samtal senare i livet påmint Håkan Sterky om det oerhört betydelsefulla stöd han gav utvecklingen, när han reagerade på Strandlunds nödrop. Men Sterky hade inte något som helst minne av den betydelsefulla händelsen.

Min erfarenhet under denna tid var att alla betydelsefulla beslut rörande ny teknologi togs av dugliga ingenjörer utan de högre che-

fernas kändedom. Wallin, chefen för stationsavdelningen var visserligen en tekniker men mest intresserad av korskopplingar, växelbord och husbyggnader. Konstruktionsavdelningens chef Thunell hade ringa kunskaper inom området kopplingsteknik och dominerades för övrigt helt av Vigren. Holmgren, chefen för hela tekniska byrån var en fin personlighet med stor auktoritet, men han var väsentligen intresserad av transmissionsteknik och föga intresserad av kopplingstekniken.

Att så många framsteg trots detta gjordes under 30- och 40-talet förklaras väl bl.a. av den intensiva konkurrens, som fanns mellan olika mycket dugliga ingenjörer på lägre nivå - samt av konkurrensen med kollegerna vid LM Ericsson. Den stora frihet man hade att på eget initiativ utan de högsta chefernas kändedom bedriva utveckling inom intressanta områden var betydelsefull, liksom möjligheterna att tjäna pengar på patent.

När den stora friheten tog slut för mig i början av 40-talet, fick jag uppgiften att ta hand om planering av inköp och utveckling av alla 500-väljaranläggningar med undantag för dem i Stockholm och Göteborg. Till min hjälp fick jag bland andra Karl Arne Anulf. Han var kunnig och grundlig i sin verksamhet och en trogen medarbetare. Alla landets 500 väljarstationer hade ålderdomliga register, som ej kunde etablera automatisk rikstrafik. Rönnblom och Strandén tillsammans med personer från Stockholms och Göteborgs distrikt och även från LM Ericsson startade utveckling av moderna register baserade på koordinatväljare för Stockholm och Göteborg. Koordinatväljaren var väl lämpad som en komponent för registrering av mottagna telefonnummer och val av trafikvägar.

Jag fick uppgiften att utveckla moderna register för landets övriga 500-väljarstationer. Det var mitt första tekniska utvecklingsuppdrag i Telegrafverket. Min kontaktman i LM Ericsson var en mycket kunnig och sympatisk ingenjör Malte Patricks. På det praktiska planet samarbetade jag med den av alla kände Bertil Sellén vid LM Ericsson. Hans kunskaper inom området var stora och hans förmåga att konvertera önskade funktioner till relä-tekniska lösningar var otrolig.

Som ansvarig i Telegrafverket för projektet utformade jag exakta funktionsbeskrivningar för registren. Med dessa som bakgrund satt Sellén och jag på var sin sida av ett skrivbord och arbetade gemensamt. Sellén ritade med de uppgifter om funktioner, som jag muntligt lämnade, direkt upp ett i det närmaste slutgiltigt schema. Den glädje och tillfredsställelse, jag under detta skapande kände, överstiger allt jag i denna väg upplevt. Konstruktionen togs i drift 1943 i Eskilstuna. Den natt, som föregick öppnandet, var en skräckens natt men öppningsdagen blev en glädjedag.

År 1947 uppmanades jag av Håkan Sterky att söka Sverige-Amerikastiftelsens stipendium för ett halvårs studier vid AT&T i USA. För detta initiativ står jag i stor tacksamhetsskuld till Håkan Sterky. Jag fick stipendiet och min vistelse i USA kom att betyda oerhört mycket för både min personliga utveckling och min kompetens. Händelser och erfarenheter "over there" skulle räcka som stoff för en hel bok. De hör emellertid knappast hemma i denna min skildring av minnen från Telegrafverket.

Håkan Sterky hade introducerat mig för AT&T:s högste tekniske chef dr H.S. Osborn med ett mycket fint introduktionsbrev. Alla dörrar inom företaget öppnades för mig. Jag kunde, när jag så önskade, bedriva studier vid AT&T:s centrala förvaltning, Bell Labs, Long Lines Dep, Western Electric och de lokala telefonförvaltningarna. USA hade under kriget varit isolerat vad gäller utlänningar och kanske detta var en av förklaringarna till att jag alltid möttes av varma och tillmötesgående människor vid alla mina studiebesök.

En anledning till det öppna mottagandet var säkert, att Telegrafverket var högt aktat på grund av sitt avancerade telefontät och därför att Telegrafverket tidigare så generöst ställt koordinatväljare till Bells förfogande.

Dr H.S. Osborne tog personligen hand om mig. Under vistelsen i New York fick jag på 18:de våningen i AT&T:s stora byggnad på Broadway ett eget rum, större än jag någonsin haft och med egen TV. Utöver de kunskaper jag kunde tillägna mig, skulle de personliga och vänskapliga kontakter jag knutit inte minst på Bell Labs, visa sig värdefulla under kommande års utveckling inom elektroniken.

I och med den fortgående automatiseringen av telefontätet i Sverige kom under slutet av 40-talet problemet automatisering av rikstrafiken upp på dagordningen. För en sådan automatisering krävdes automatiska växlingsstationer för både sammankoppling av riksledningar och inkoppling av lämpliga förstärkarutrustningar.

Uppdraget att utveckla sådana anläggningar för Stockholm och Göteborg föll på Rönnblom och Strandén. Jag fick uppgiften att utveckla s.k. förmedlingsstationer för övriga delar av telefontätet i Sverige. Arbetet påbörjades på allvar år 1949. Till min hjälp fick jag bland andra Folke Ek, Gunnar Sparrendahl, Lennart Jansson, Hans Karlström och Rune Bernemyr.

Bell hade vid denna tidpunkt förutom system för lokalstationer även utvecklat automatiska förmedlingsstationer. Även dessa var byggda enligt länksystemprincipen med koordinatväljare och stora centrala markörer. Jag reste till USA med uppgift att ta med hem all information jag kunde komma över rörande Bells förmedlings-

stationer. När studierna närmade sig slutet, utbad jag mig av mina vänner i Bell att få ett exemplar av de s.k. Bell Practices rörande deras förmedlingsstation. Bell Practices upprättades av Bell Labs för Bells lokala telefonförvaltningars räkning. De innehöll detaljerade beskrivningar över aktuellt system och ägdes av de lokala förvaltningarna. Svaret blev efter en dags betänketid tyvärr nej. Men en nära vän och hög chef gav mig ett exemplar med orden "ta med det som lån till ditt hotellrum och gör vad du vill med det, innan du återlämnar det" och jag gjorde det. Även om de lösningar man utvecklat för USA ej kunde användas direkt för det svenska systemet, fick vi många nyttiga impulser från det material, jag fått i USA. Arbetet med utveckling av en svensk förmedlingsstation bedrevs med stor intensitet och den första automatiska förmedlingsstationen togs i drift i Örebro 1956.

Under åren 1934-1952 passerade många originella personer revy. Några av dem hade jag personliga kontakter med, andra såg jag ofta passera förbi min ringa person och några hörde jag endast talas om. De var fascinerande och betedde sig ofta märkligt. Det hierarkiska system, som rådde i statens verk på den tiden, gav fritt spelrum för ett uppträdande, som idag är helt omöjligt. De högre cheferna hade stor frihet att visa sin originalitet utan någon korrigering från högsta ledningen - generaldirektören. Till mångas förvåning tillsattes och befordrades höga chefer med mycket allvarliga alkoholproblem, medan alkoholiserade personer i lägre chefsställning avskedades med pension.

Jag har tidigare berättat om några färgrika personer i min mera omedelbara närhet. Jag skall här nämna några personer med stor lyskraft och jag skall längre fram utöka persongalleriet.

När jag 1934 anställdes vid Telegrafverket, var Greve Hamilton generaldirektör. Det säger sig självt att jag inte kan ha någon personlig uppfattning om honom. Jag fick dock träffa honom två gånger. Han utstrålade vänlighet och visade ett personligt intresse även för en ringa person - något som alltid kommer att färga bilden av honom.

Han hade en originell fru så till vida att hon öppet bekände sig till kommunisterna. Vid förstamajtåget gick hon under kommunisternas fana och tvingade greven att göra detsamma. Mitt intryck att han var en timid herre förstärktes väl av detta uppträdande. En herre, som jag senare återkommer till, var den adlige och mycket fine mannen Gustaf Swedenborg, chef för Tekniska byråns Provvningsanstalt. Han var en ofta sedd middagsgäst hos Greve Hamilton. Han gav mig mycket livfulla skildringar av dessa middagar och Hamiltons underordnade ställning i hemmet. Efter middagen meddelade alltid fru Hamilton att kaffet skulle drickas i biblioteket och Swedenborg skulle sitta under det stora porträttet av hennes älskade vän Stalin.

Hamilton tillfrågades som pensionär av en dagstidning om hur han såg på Sterkys förändring av namnet Telegrafverket till Televerket. Hamilton svarade att han *väl* förstod Sterky, eftersom "det numera ej längre finns någon Graf i verket".

Under 30-talet fanns vid Tekniska Byrån en civilingenjör Helge Ericson. Han var en ståtlig man med hög moral och stor andlig resning men samtidigt en pedant. Med dessa egenskaper var han inte direkt älskad men fruktad. Han avancerade till chef för Telegrafverkets verkstäder i Nynäshamn och därefter till Generaldirektör i Telegrafverket. Slutligen blev han Vd för LM Ericsson.

Vid Telegrafverkets verkstäder i Nynäshamn förde han ett strängt regemente. Inte minst arbetarna var skräckslagna, när han passerade genom verkstaden. En enda slarvigt placerad trasselsudd kunde utlösa hans oerhörda ilska. Som Generaldirektör praktiserade han samma ordningssinne. Rikliga tillfällen gavs, när han tillsammans med någon byråchef företog sina inspektionsresor. I Örebro fick han tillfälle att ordentligt ge en montör på skallen för den oordning, han hade på sina verktyg i ett rum för arbete med 500-väljare. Montören, som inte lyckades få en syl i vädret, förrän generaldirektören tog ett djupt andetag, meddelade sakligt att han ej var anställd av Telegrafverket utan av LM Ericsson. Generaldirektören med följe avlägsnade sig snabbt under absolut tystnad. Den medföljande byråchefen lär ha njutit av situationen.

Vid Telegrafverket fanns vid denna tid en tjänsteman med namnet Hugo Lindberg. Han hade gjort sig bemärkt för en sällsynt förmåga, när det gällde att skriva svenska. Han hade en hög position i Stockholms Tennissällskap. Marcus Wallenberg fick stort förtroende för Hugo Lindberg och de två blev goda vänner. När Marcus Wallenberg anställde Helge Ericson som Vd vid LM Ericsson, lär han ha varit orolig för att Helge skulle ta sig för saker utan nödvändig information till Wallenberg. Vad var då lämpligare än att anställa Hugo Lindberg, som han kände väl och litade på. Hugo fick ett svindlande lönebud sett ur hans ringa bakgrund. Han var mer än tveksam inför budet och diskuterade det vid flera tillfällen med mig. Hugo kom emellertid till LM Ericsson, där han snabbt fick namnet "Elaka Hugo". Han höll hårt i tyglarna, när det gällde löneökningar. Vid nybyggnad av lokaler för behov av utökningar låste han dörrarna till varje nytt rum. Först efter en övertygande argumentering fick ett nytt rum tas i bruk. Journalister hatade han och han sparkade personligen en journalist vid en aftontidning utför trapporna i Midsommarkransen, vilket idag skulle vara otänkbart. Hugo Lindberg var i verkligheten en mycket varmhjärtad person, men uppdraget krävde viss hårdhet. Han sparade många sköna "sekiner" åt LM Ericsson och kanske förhindrade han tillkomsten av vissa mindre önskvärda beslut.

Vid invigningen av Eskilstunas moderniserade 500-väljarstation, som var mitt förstlingsverk, kom Hugo Lindberg in på mitt hotell-

rum före invigningsmiddagen. Hans ärende var att på Helge Ericsons uppdrag erbjuda mig anställning på LM Ericsson som chef för den tekniska utvecklingen. Vi träffades senare vid en trevlig middag i Stockholm tillsammans med våra fruar. Vid en slutkontakt lutade jag åt att med stor tvekan tacka ja till den erbjudna anställningen. Utöver lönen begärde jag att få titeln Överingenjör. Ett sådant medgivande skulle vara garanti för befattningens status. Hugo avrådde mig från att ställa ett sådant krav. Helge skulle kunna reagera negativt. Det var ett utslag av Hugos överdrivna snålhet. Jag tackade nej och blev uppringd av Helge, som fått mitt besked. Han bjöd på middag på "Sällskapet" och pressade mig på orsaken. Han undrade om skälet till mitt beslut var Hugos agerande. Alla rimliga önskemål skulle kunna tillmötesgå. Den enda förklaring jag gav var att jag såg stora möjligheter på min nuvarande arbetsplats och därför tackade nej - något, som jag aldrig ångrat.

Efter Helge Ericson kom Sven Thure Åberg som chef för LM Ericsson. Åberg, som var en insider, var en god affärsman. Som privatperson var han sympatisk och lättsam. Trots många sammanträden och sammanträffanden kan jag inte säga mycket om hans personliga egenskaper. Han har dock givit världen en telehistoria av klass. Han bodde i Saltsjöbaden och brukade varje dag, innan han satte sig i bilen för att köra hem, ringa och förvarna sin fru. Allt eftersom barnen - tre flickor - blev större, märkte han att telefonen alltid var upptagen. Det tog år innan han kom på den självklara idén att skaffa ett särskilt abonnemang för sina flickor. Efter att med all sin faderliga auktoritet ha visat flickorna, vilken telefon som var deras, trodde han att problemet fått sin lösning. Men fel. Nästa dag var hans telefon där hemma lika upptagen och hemkommen finner han en av flickorna använda hans telefon. Efter ett faderligt utbrott av ilska med efterföljande moralkaka "Varför använder du min telefon, när jag skaffat er en egen", kom svaret omedelbart: "Pappa tror väl inte att jag är så dum att jag använder min egen telefon. Skulle någon ringa då vore ju min telefon upptagen".

Efter Åberg kom Björn Lundvall, som kommer in senare i min skildring.

Så till ett tidigt minne av Håkan Sterky i hans verksamhet som generaldirektör. Det första sammanträde jag fick delta i med Håkan Sterky som generaldirektör ägde rum strax efter andra världskrigets slut. Det svenska telenätets utbyggnad var då starkt eftersatt på grund av otillräckliga investeringsmedel. Sterky vädrade nu morgonluft. Till sammanträdet hade han kallat sina egna medarbetare och LM Ericssons ledning. Vad som skulle diskuteras var en förestående snabbutbyggnad av telenätet. Sterky insåg inte att några större penningssummor för en snabb utbyggnad skulle ingen finansminister ge verket. Från LM Ericsson deltog

Helge Ericson, Knut Kåell, Malte Patricks och Hugo Lindberg. Från verket hade Sterky kallat bl.a. Tekniska byråns chef Arvid Holmgren, Driftbyråns chef Harald Billström, Hans O Björk och mig.

Förhållandet mellan Helge Ericson och Håkan Sterky var spänt. Båda var stora personer och Håkan som LM Ericssons störste kund lät Helge klart förstå att han var i underläge. Efter en högtidlig presentation av de krav Telegrafverket nu skulle ställa på LM Ericsson i fråga om leveranser, uppstod en lång paus. Sedan lutade sig Helge Ericson demonstrativt tillbaka i stolen och förklarade att de leveranser Telegrafverket begärde, kunde hans företag ej presteras. Man måste även tänka på sina kunder i utlandet. En ny lång paus uppstod. LM Ericssons övriga representanter, som var goda affärsmän, visade med sina miner att de var chockade över Helges deklARATION.

Håkan Sterky förklarade efter Helges uttalande att under sådana omständigheter måste Telegrafverket skaffa fram nya leverantörer. Telegrafverkets verkstäder, som alltid velat expandera, kunde endast delvis leverera de utrustningar, som enligt Sterky var nödvändiga. Det var en pinsam stämning bland LM Ericssons representanter, när sammanträdet avslutades. En klokare representant för LM Ericsson skulle inte varit så noga med sanningen. Kommer dag kommer råd, borde han insett.

Nu hände följande. Sterky gav oss i uppdrag att ta in anbud på koordinatväljarstationer - landsväxlar - från ITT i Stockholm. Vidare skulle vi från ett företag i England begära anbud. Ingen av de potentiella anbudsgivarna hade någonsin tillverkat koordinatväljarutrustningar. Till ITT:s förfogande fick vi ställa allt tillverkningsunderlag från våra verkstäder. Även det engelska företaget fick detta tillverkningsunderlag.

Att på detta sätt ge utomstående företag så värdefull teknisk information var minst sagt oförsiktigt. För säkerhets skull avkrävde Arvid Holmgren de två företagen ett löfte att ej missbruka informationen. Något anbud erhöles ej från England. En beställning av koordinatväljarväxlar gick till ITT i Stockholm. För att få tillverkning i gång hos ITT måste Telegrafverket ställa personal kunnig i koordinatväljarutrustning till företagets förfogande - en dyrbar historia till ingen nytta. De leveranser företaget fick blev små och det hela en besvikelse för ITT. Risken var stor att tillverkning skulle starta vid ITT:s utländska fabriker och LME få en framtida konkurrent inom koordinatväljartekniken. Det engelska företaget svek löftet att ej använda sig av det material Telegrafverket ställt till deras förfogande. Man lanserade ett koordinatväljarsystem liknande det svenska. Skadeverkningarna blev små men indignationen på LM Ericsson var stor. Flera år senare skrev jag och påminde engelsmännen om deras löfte att ej missbruka den information de erhållit. Svaret blev det mest ohyfsade brev jag i

mitt liv erhållit. Efter konsultation av våra jurister bestämde jag mig för att avbryta vidare korrespondens.

En person som ingen kunde undgå att lägga märke till var Driftsbyråns chef Harald Billström. Han var en tystlåten person, en maktmänniska och fruktad av alla sina underställda. Han var säkert utrustad med en stor portion sunt förnuft, men hans tekniska kunskaper var i stort sett begränsade till planering och byggnad av kabelnät. Inom området kopplingsteknik och transmissionsteknik saknade han insikt. Här var det Tekniska byrån, som hade kunskaperna. Han tog inte upp några diskussioner inom dessa områden med några underordnande vare sig på egen byrå eller på Tekniska byrån. Han led mycket av att vara i händerna på Tekniska byrån, som egenmäktigt dimensionerade telefonstationerna i "hans nät" och därmed indirekt bestämde ledningskapaciteten i näten.

När han en dag fann diskrepansen mellan sin dimensionering och den av Tekniska byrån vetenskapligt utförda för stor ringde han mig. Vid ett sammanträffande framförde han i en monolog sin uppfattning att Tekniska byråns vetenskapliga metoder måste kunna ersättas med några enkla tumregler. Jag fick order att konstruera en enkel formel, med vilken man - d.v.s. Driftsbyrån - skulle kunna räkna ut erforderligt organantal i telefonstationer och dimensionera stationernas förbindelseantal. Han avslutade med sin beryktade fras "Detta är, som jag tycker och varje klok människa måste tycka, det enda riktiga". Jag var vis nog att inte dödförklara idén genast. Först efter att låtsas ha tänkt några dagar fick han beskedet - omöjligt -. Han tog det som en man, även om det sved i skinnet.

En historia om ett av Billströms försök till vardagsrationalisering är både lärorik och underhållande. Vid ett av sina regelbundet återkommande besök i Stockholms distriktskontor inspekterade han en skrivande flickas verksamhet. Han fann att hon på sin gamla maskin i nio exemplar skrev ut en mycket detaljerad statistik över svarstider och mycket annat i Stockholm. Vid hans förfrågan om vem som skulle ha uppgifterna fick han en lång lista, som bl.a. upptog distriktschefen, linjeingenjören och telegrafkommissarien. Omedelbart fick dessa herrars besök av den fruktade chefen. Om av övertygelse eller lust att vara chefen till lags påverkade dem vet jag ej, men deras svar på Billströms fråga om de behövde statistiken blev nej. Billström återvände till flickan och meddelade att ingen av adressaterna önskade få statistiken. Ett år senare passerade han flickan, som olyckligtvis skrev samma statistik i nio exemplar. Han påminde om sitt tidigare besked och frågade om hon ej uppfattat vad han sagt. Hennes svar var att hon noterat att ingen ville ha den, varför hon numera lade utskriften i en kartong, som hon visade för den förundrade Billström. När jag längre fram i livet besökte ett rationaliseringssymposium i Stanford USA, berättade huvudtalaren just denna historia för ett

stort publikum. Det kändes överkligt, när jag hörde denna historia, som ingen här rimligen kunde känna till. Vid personligt samtal berättade professorn för mig att han fått historien av LM Ericssons representant i USA, Hans Kraepelien. Min vän Kraepelien hade fått den av mig två år tidigare. Professorn ville med denna historia visa hur viktigt det är att man följer upp ett beslut.

Billström släppte ingen in på livet. Han blev genom sin maktfullkomlighet allt mera isolerad under sina år som chef för Driftsbyrån. Teletekniken gick på alla fronter snabbt framåt och utan nära kontakt med kunniga medarbetare kom han att leva kvar i en gången tids teknik. Han var enormt lojal mot sitt verk. Han kände stor gemenskap med verkets dugande linjemästarkår. Med linjemästarna kunde han tala på linjemästarnas språk. Många gånger sa han till mig att Verkets väl och ve vilar på linjemästarnas axlar. Säkert var det så på 20-talet. Som pensionär övergick Billström till ett privat företag. Med hans auktoritära inställning blev denna anställning en tragedi. Ingen i det privata företaget lyssnade på Billströms konsultråd. Han kom som frilansare upp till oss på Telegrafverket och utbad sig att mot betalning från verket få skriva en Hermodskurs i byggnad av telefonnät. Det blev en pinsam uppgift för hans tidigare underordnande att för Billström påpeka, att de idéer han lanserade i sitt kursförslag var helt antika. Efter personligt ingripande från Håkan Sterky räddades boken och kursen. De eftergifter vi gjorde för att tillmötesgå Billström, innebär att boken blev ganska värdelös.

En av Billströms män var Dag Lindström. Hans originalitet var otrolig och obunden av alla realiteter. Rädd som han var för sin chef Billström, talade han nog sällan med honom. Dag var en rikt begåvad humanist bevandrad i framför allt klassisk litteratur och dessutom språkbegåvad. Jag fick som chef för Sua motta många fantasifulla förslag till teknisk utveckling. Vid ett av honom begärt sammanträde infann han sig med sina medarbetare, bl.a. Kristoffersen, hos mig och några av mina medarbetare för en allvarlig diskussion om ett par angelägna utvecklingsuppdrag. Det gällde i första hand en uppfinning, som skulle lösa problemet med nedisade telefonledningar. En motordriven spindel med geniala gripfötter skulle utvecklas. Den skulle kunna sättas ut på en telefonlinje på morgonen, vandra från stolpe till stolpe och med sina fötter skaka bort isen på telefontrådarna. Ett par mil skulle den hinna med på en dag och sedan återvända till utgångspunkten. Hans besvikelse var stor, när jag och mina medarbetare tackade nej. Jag fick epitetet fantasilös från en besviken Lindström. Lika illa gick det med ett förslag att bygga in en koaxialkabel i centrum på högspänningslinor i våra högspänningsnät.

En mäktig och färgstark herre, som jag endast någon gång träffade, var chefen för Radiobyrån Seth Ljungkvist. Han styrde sin lilla byrå med järnhand och ingen av hans närmaste

medarbetare fick lämna byrån innan han gick hem för dagen. In- och utländska besökare, som han ej tyckte om, kunde få sitta utanför hans dörr i timmar i väntan på sammanträffande. Han var Telegrafverkets representant i Radiotjänsts styrelse. Bland Radiotjänsts kulturella, konstnärliga och intellektuella representanter var han en främmande fågel. Hans maktlystnad och svavelosande språkbruk chockade ofta övriga styrelseledamöter. Dr Erik Hjalmar Linder har för mig berättat om många remarkabla sammandrabbningar i Radiotjänsts Styrelse. På äldre dagar måste Ljungkvist sluta röka. På fråga vad han då gjorde var svaret att han gick upp på Radio byrån och förbjöd alla andra på byrån att röka. De stora pionjärinsatser han säkert gjorde inom Radiobyrån hade jag inga möjligheter att bilda mig någon uppfattning om.

Som avslutning till detta avsnitt en episod, som kastar visst ljus över friheten på en statlig arbetsplats. Vi som arbetade vid Brunkebergstorg hade ett stort lunchrum på tredje våningen. Lunchrummet vette mot en innergård och hade en stor balkong. På denna balkong solade sig kontorsflickorna efter lunchen. Att hela lunchtiden officiellt endast var en kvart, hindrade ej en längre solpaus efter lunchen, Flickorna kunde från balkongen tvärs över gården se in i ett tjänsterum, där en äldre herre, som förutsattes arbeta, vanligen låg över sin ritplanka och sov. Den äldre herrn som hette Habo var en känd kuf på Tekniska byrån. Han ansattes ofta av frihetslängtan och tog då otillåtna promenader på Stockholms gator och beskådade ofta vaktparaden. För att hans lätta moral ej skulle sprida sig till andra på den avdelning där han arbetade, hade vi ordnat detta enligt belägna rum åt honom. Flickorna visste inget om detta och de skrev ett indignerat brev till Generaldirektör Helge Ericson. Reaktionen lät ej vänta på sig; Generaldirektören avkrävde Habo en förklaring och den kom. I ett brev till sin gamle vän Ericsson meddelade han att han nu för irritations undvikande hade klistrat papper över fönstret.

I Televerkets utvecklingsavdelning år 1952 - 1961

Hela 40-, 50- och 60-talet pågick en intensiv verksamhet med automatisering av landets telefonstationer och med helautomatisering av den nationella och internationella telefontrafiken. Det första avgående helautomatiska utlandssamtalet utväxlades i november 1965. Nätet var fullautomatiserat 1972.

Den omfattande tekniska verksamhet som utgjorde förutsättning för landets automatisering var, som jag skildrat, koncentrerad till Tekniska byrån. Denna byrås organisation var ej ändamålsenlig för de stora insatser kommande årtionden skulle kräva. Sedan byrådirektör Wallin chef för stationsavdelningen och byrådirektör Thunell chef för konstruktionsavdelningen lämnat verket med pension beslöt Telegrafstyrelsen 1952 att koncentrera all utveckling inom kopplingstekniken till en enda avdelning, som fick namnet Stationsutvecklingsavdelningen, Sua. För denna avdelning fick jag ta ansvaret.

Transmissionstekniken var vid denna tidpunkt förlagd till Transmissionsavdelningen, Ta. Ingen vågade röra denna avdelning, vars chef var Sven Nordström. All transmissionsteknisk utveckling blev därför även efter Sua:s tillkomst kvar på Ta. När överingenjör Arvid Holmgren, chefen för Tekniska byrån, lämnade Televerket, blev Sven Nordström hans efterträdare och Stig Jansson blev chef för Transmissionsavdelningen.

Nordström, som då blev min närmaste chef, var en oerhört begåvad person med många intressen. Han skulle säkert passat bättre som professor i botanik än som teletekniker. Hans intresse för botanik var stort och hans kunskaper imponerande. Han hade mycket kort stubin och få var de personer, som kunde hantera honom. Vid sina tjänsteresor i bil skrämde han livet ur sina chaufförer med de vrål, han gav upp vid upptäckten av någon intressant blomma vid vägkanten. Vrålet medförde omedelbart stopp på bilen.

Han hade grundliga kunskaper inom ämnet historia, något vi mera historielösa ständigt påmindes om. Nordström kunde, när han vid festliga tillfällen tagit något glas för mycket, bli ganska svårhanterlig. Vid en invigningsfest för Norrtäljes 500-väljarstation trakasserade han som chef för Tekniska byrån under den senare delen av middagen värdarna Thorelli, Lindberg, och Patricks från LM Ericsson. Följden blev att dessa herrar efter allvarligt övervägande lämnade middagen redan kl. 1 på natten. Jag som representant för Televerket och Ledin från LM Ericsson ombads att locka Nordström i säng. Våra försök avvisades av en indignerad Nordström. Först kl. 4 på natten kunde vi andas ut - trodde vi.

Inkomna på Nordströms rum skulle vi just avtåga, när Nordström satte sig på sängen och startade en föreläsning över ämnet "konungariket Englands regenter". Efter närmare en timmes föreläsning skulle vi säga godnatt i avsikt att lämna rummet. Nordström satte emellertid stopp för detta. Han frågade mig vem som regerade i England mellan två angivna årtal. Han kunde direkt konstatera att jag ej hört på hans föreläsning och sa med illa dold skadeglädje, "jag tar om det igen". Först kl 6 på morgonen efter festen kunde vi två gå till våra rum.

Historierna omkring Nordström är legio. De flesta saknar den intellektualitet, som omger ovanstående händelse och jag gör eventuella nyfikna läsare besvikna med att ej berätta fler.

Vid sidan av de två stora avdelningarna för kopplingsteknik och transmission fick bl.a. den s.k. Provningsanstalten leva vidare. Chef för denna var Gustaf Swedenborg, som också var en originell herre. Han var en god teoretiker och en högst hjälpsam och vänlig person. Han var väl bevandrad i seder och bruk och höjde sig genom sitt namn över oss plebejer. Nordström, som kom från enkla förhållanden, var på sitt sätt smickrad av närheten till Swedenborg. Det hela var dubbelbottnat och Nordström kunde, när han senare blev chef för Swedenborg, på ett kränkande sätt visa Swedenborg sin makt.

En episod som inträffade sedan Nordström blivit Tekniska byråns chef är intressant, enär den visar det godtycke en chef i statligt verk ostraffat kunde kosta på sig.

Swedenborg skulle sin vana trogen sommartid fara på semester till Italien - givetvis ensam - eftersom han var en boren ungar och ointresserad av kvinnor. Semestern skulle beviljas av Nordström. Efter semesterbeslutet kom Swedenborg in till mig och talade om att Nordström gått med på hans efterlängttade semester - dock på ett villkor. Swedenborg skulle ta med Nordströms hustru Karin. Det blev att tacka ja och efter semestern fick jag av Swedenborg, som under alla år var min vän, en intressant skildring av hans semester i Italien med Karin. Varje hotell placerade dem i varandra angränsande rum, med mellanliggande passagedörr, som dock av Swedenborg omsorgsfullt låstes varje kväll. Swedenborgs stora sinne för humor bidrog till att han utan svårighet kunde acceptera chefens kränkande beslut.

För den del av kopplingstekniken som ej avsåg utveckling var Hans O Björk chef. Han kom från enkla förhållanden som son till en banvakt i Skåne. Han förföljdes hela livet av sina mindervärdeskomplex. Resultatet blev hat och förakt för personer med översittarfasoner. Jag upplevde Hans Björk som en mycket lojal person mot dem som vunnit hans förtroende. Han tog väl hand om unga personer och lade som första civilingenjör bort titlarna med mig.

Med Nordström, som efterträtt Tekniska byråns chef Holmgren, fick Björk omedelbart dåliga relationer. Skälet var från början främst att Björk vid något tillfälle, säkert med viss skadeglädje, meddelade Nordström som på eget bevåg slog runt i Paris, en order från Sterky. Ordern innebar att Nordström omedelbart skulle infinna sig i Stockholm. Budbärare med dåliga nyheter skall som känt skjutas.

Om Björk som privatperson skulle mycket kunna berättas. Så småningom blev den från början fattige pojken ägare av en bil. Att medfölja honom som passagerare var som ett elddop. De öknamn han använde för att beskriva mötande och omkörande bilister går ej att beskriva. Hans livlighet och spontanitet vid ratten tog sig uttryck i att han helt glömde vägen, när han för sin medpassagerare berättade något intressant. Vid en tjänsteresa i södra Sverige var jag en av flera passagerare, som fick uppleva en dikeskörning med efterföljande sväng upp på vägen utan skada. Dagen efter körde han samma väg med mig som enda passagerare. Han hade helt glömt att jag varit med om gårdagens vurpa. Omedelbart före gårdagens olycksplats berättade han så livligt om denna olycka att den upprepades på nytt med samma lyckliga utgång som dagen före. Han var en stor klocksamlare och hade av sin fru döpts till "Hans i Klockrike".

Och så till händelser och verksamhet inom Stationsutvecklingsavdelningen 1952 till 1960.

När Stationsutvecklingsavdelningen 1952 fick sitt mandat hade Telegrafverkets och senare Televerkets ingenjörer redan utvecklat moderna länksystem för både automatisering av mindre och större telefonstationsanläggningar. Landets alla 500-väljaranläggningar hade genomgått en ansiktslyftning i form av nya koordinatväljarregister. Vidare pågick utveckling av moderna förmedlingsstationer, som byggdes med koordinatväljare enligt länksystemprincipen. Vi hade med andra ord vid denna tid inget verkligt intressant att erbjuda våra duktiga konstruktörer.

Vid LM Ericsson var alla ingenjörer mer eller mindre upptagna med att vidareutveckla och marknadsanpassa sina nya koordinatväljarsystem. Något överflöd på lediga ingenjörer hade man ej. Inom parentes kan nämnas att LM Ericsson under 40-talet utvecklade en egen koordinatväljarteknik. Beslutet av LM Ericssons ledning att successivt lämna 500-väljartekniken var väl ofrånkomligt. Man såg framför sig Bells beslut under 30-talet och Televerkets framgångar med det svenska koordinatväljarsystemet. Från min sida gjorde jag försök att övertala Patricks vid LM Ericsson om en gemensam utveckling av ett svenskt koordinatväljarsystem. Mina ansträngningar var gagnlösa. Man befarade besvärliga problem med Televerkets uppfinnare. Vidare såg man framför sig svåra avväganden vid en systemutformning lämplig för både LM Ericssons internationella

marknad och det svenska tele nätet. Jag lyckades ej, något som jag efteråt ej beklagar.

År 1948 inträffade en lycklig händelse vid Bell Laboratories i USA. Tre herrar, Shockley, Bardeen och Brattain, uppfann transistorn. Ingen anade väl vid denna tidpunkt att transistorn skulle bli byggstenen för teleutrustningar och datorer och att den skulle möjliggöra och utgöra förutsättningen för erövrandet av rymden.

Rykten om den nya och fascinerande komponenten kom tidigt till oss i Sverige. Som alltid, när något oväntat och nytt inträffar, finner man optimister, som ser de stora möjligheterna och pessimister, som är skeptiska.

Vid en hemresa från ett besök vid Bell i USA fick jag som resällskap oväntat en av vårt lands främsta elektronikexperter, professor Erik Lövgren vid Tekniska Högskolan i Stockholm. Mina kontakter vid Bell visste han ingenting om. Jag fick lyssna till en utläggning om Bells uppfinning, transistorn. Han förklarade att den fullständigt saknade allt intresse för varje seriös teknik. Skälet han anförde, var att komponentens elektriska egenskaper var mer eller mindre oförutsägbara och under alla förhållanden oåtkomliga för en nödvändig matematisk behandling. Han tog därefter fram en liten transistorradio ur fickan. Något annat än sådana här jippon kan man aldrig åstadkomma med transistorn, var hans slutkommentar.

Hur reagerade vi i Televerket? Optimisterna och framtidsvisionärerna skulle kunna bygga effektiva telefonväxlar. Transistorn medgav snabba kopplingsförlopp, den hade små dimensioner och krävde obetydlig energi. Priset borde vid massfabrikation sjunka och driftsäkerheten öka.

Ett annat område inom teletekniken, där transistorn skulle kunna användas, ansåg vi på utvecklingsavdelningen vara terminalutrustningar och förstärkare för telefonförbindelser. Men vår uppfattning på utvecklingsavdelningen härvidlag var betydelselös, eftersom denna teknik sköttes av Stig Jansson på Transmissionsavdelningen Ta.

Nyheterna om transistorn från USA och min optimistiska syn på transistorn som ett "kopplingselement" för telefonväxlar noterades snabbt av Vigren. Än en gång hotades hans rike av en ny och okänd teknik. Han insåg säkert att hotet var allvarligt och visste att han med sin personal och sina kunskaper skulle stå helt utanför den nya teknikens utveckling.

Vigren beslöt sig tidigt för att med alla medel bekämpa elektronikens utveckling. Allt som gjordes vid Bell och inom Televerket under 50- och 60-talet förringade han tillsammans med sin personal med stor kraft. Jag hade under mina år vid utvecklings-

avdelningen och även senare praktisk taget dagliga besök av honom i detta syfte. Han var en stor begåvning och trots allt en hos mig välsedd person. Samtalen med Vigren var intressanta och konsten att ej lyssna på de skräckvisioner kring elektroniken, som Vigren förmedlade, behärskade jag väl. För de mycket stora och betydelsefulla insatser han gjort inom den konventionella tele-tekniken förtjänar han att bli ihågkommen som en av de stora konstruktörerna.

Den negativa inställningen inom Transmissionsavdelningen, jag nämnt, kom från chefen Stig Jansson. Allt eftersom de stora utvecklingsföretagen världen över drev sin utveckling vidare med transistorn som komponent, avtog motståndet från Stig Jansson och hans medarbetare på Transmissionsavdelningen.

Inspirerade av tanken att bygga telefonväxlar med transistorer startade vi vissa utvecklingsarbeten inom utvecklingsavdelningen. En synnerligen kreativ person, Gunnar Sparrendahl, var tidigt engagerad i denna utveckling. Han förblev knuten till utvecklingen av elektronik under många år vid Televerket och senare fram till sin pensionering vid LM Ericsson och Ellemtel.

Gunnar Sparrendahl var en mycket originell person. Han var en ensamvarg, utredare och till sin natur tystlåten. Han behövde ett minimum av information för sin verksamhet och meddelade sig ej i onödan med sin omgivning. Hans pretentioner på komfort var små. Under sina år vid Televerket och senare bl.a. vid LM Ericsson satt han och arbetade i ett mörkt rum med enbart en 25 watts lampa över sitt lilla skrivbord. Hans minne var skarpt och skulle någon ställa en fråga om hans konstruktioner, fick han ofta svaret att det talade jag ju om, när du var här förra månaden. Han var en god utredare men inte lätt att hantera, något som elektronikens primus motor B-G Magnusson fick erfara när han 1958 kom till Televerket.

Medvetenheten om möjligheten att med transistorn som bas bygga elektroniska telefonstationer växte sig stark i början av 50-talet. År 1955 skrev jag ett entusiastiskt brev till Håkan Sterky. I detta målade jag upp elektronikens möjligheter och föreslog att vi skulle erbjuda LM Ericsson ett samarbete. Håkan Sterky var entusiastisk inför ny teknik. Han kallade ledningen för LM Ericsson till ett sammanträde. Sammanträdet hölls i Sterkys "heliga inre rum". Från LM Ericsson kom verkställande direktören Sven Thure Åberg, vice Vd Malte Patricks, vice Vd Hugo Lindberg och utvecklingschefen Christian Jacobaeus. Stämningen var tryckt. På LM Ericsson var man fullt engagerad med att ta hem vinsterna av sina koordinatväljarsystem och anpassa dem till ständigt nya marknader. Man var ej entusiastisk inför tanken på ett tidskrävande samarbete. Men när den största kunden talar, lyssnar man och accepterar. Beslut fattades om ett nära och kontraktbundet samarbete. Detta startade år 1956.

Utvecklingschefen Christian Jacobaeus gjorde vid den tidpunkten ett uttalande om utvecklingen inom elektroniken, som säkert inrymde LM Ericssons inställning. "Det var en försäkringspremie att följa utvecklingen - men vi varken trodde på elektroniken eller önskade oss den egentligen. Inte då."

Som ett exempel på hur lite imponerad man var över elektronisk kopplingsteknik på många håll i världen kan en fransk rapport över Bells första datorstyrda elektroniska station få tjäna. Slutbedömningen löd: "Det här är det verkligen inte säkert att franska användare är intresserade av, utan de är nog bara en så rik organisation som Bell, som kan klara något sådant."

När jag föreslog samarbete med LM Ericsson hade varken jag eller någon annan en aning om hur transistorn skulle användas. Vi hade naiva föreställningar om att transistorn skulle ersätta telefonreläet mer eller mindre relä för relä. Föga anade vi utvecklingen av integrerade kretsar med ett oerhört antal transistorer på ett ringa utrymme. Ingen kunde föreställa sig den ständigt fallande prisutvecklingen. Ej heller kunde vi förutse den fabulösa ökningen av driftsäkerheten. Vi hade ingen aning om den datateknik, som skulle integreras i de elektroniska systemen. För övrigt fanns det ingen, som kunde förutse den mängd av kretsar för kopplingsfunktioner och minnen, vi en dag skulle behöva och komma att använda. Och till sist någon som helst uppfattningar av kostnaderna för utvecklingen hade vi ej.

Det gemensamma utvecklingsarbetet började år 1956 och fortsatte fram till Ellemtels tillkomst 1970. Televerket gjorde ett verkligt lyckokast, när BG Magnusson anställdes på Stationsutvecklingsavdelningen som ledare för vår verksamhet 1958. Samarbetet mellan Televerket och LM Ericsson var ej problemfritt. Om jag här skulle skildra den svenska utvecklingen inom den elektroniska kopplingstekniken, som 1970 flyttade över till det av Televerket och Ericsson gemensamma skapade bolaget Ellemtel, skulle min framställning av minnen från Televerket bli voluminös.

Professor Bengt-Arne Vedin har 1992 utgivit boken "Teknisk revolt". På 286 sidor har han lämnat en intressant redogörelse för utvecklingen av elektroniska telefonanläggningar i Sverige. Till denna bok vill jag därför hänvisa den för utvecklingen intresserade. Här finns de mera betydande personerna porträtterade och alla händelser av betydelse dokumenterade.

Inom stationsutvecklingsavdelningen pågick förutom den elektroniska utvecklingen en mycket omfattande verksamhet avseende den konventionella telefontekniken. Denna verksamhet var av oerhörd betydelse för utvecklingen och utbyggnaden av våra konventionella telefonsystem i Sverige. Även om utvecklingen av den elektroniska telefontekniken var det mest spännande under mina år på Stationsutvecklingsavdelningen Sua, var det verk-

samheten inom den konventionella tekniken som personalmässigt krävde de största insatserna. Engagerade i arbetet med den konventionella tekniken var många begåvade och framstående personer. En person, som här har spelat en stor roll, är Evert Jarnbrink. Hans insatser är ovärderliga. Han löste med samma elegans personkonflikter som intrikata tekniska problem.

År 1960 lämnade Sven Nordström sitt chefskap för Tekniska byrån. Jag övertog Nordströms plats och Torsten Larsson blev chef för stationsutvecklingsavdelningen.

Kontakter med abonnenter

Telegrafverkets och senare Televerkets uppgift i det svenska samhället har genom åren varit att tillhandahålla teletjänster. Våra kunder har varit den stora allmänheten, företag, institutioner, sjöfart, luftfart och rundradioverksamhet. Våra serviceåtaganden har ägt rum inom ramen för ett i praktiken statligt monopol. Den service vi givit våra kunder har väl varit ganska opersonlig och kunden har fått nöja sig med det vi erbjudit. Förhållandet att Televerket saknat konkurrens har ej stimulerat till hög serviceanda. Attityden som förmyndare har dock successivt förändrats i takt med samhällsutvecklingen.

Hur otroligt det än låter för människor i dagens Telia, var staten helt ointresserad för varje åtgärd, som skulle kunna medföra ökad telefontrafik och därmed ökade investeringar. Den generaldirektör, som vidtagit åtgärder i denna riktning, skulle ej blivit långlivad. Ansökningar om telefonabonnemang fick vi utan särskilda åtgärder, flera än vi ville ha och kön av nya abonnenter var oftast lång. En annons i dagspressen under 40- till 70-talet med uppmaningen att skaffa mer än en telefonapparat var fullständigt otänkbar.

Den stora avregleringsvåg, som efter min tid på Televerket berört de flesta av världens telefonföretag och även Televerket, har inneburit en frihet att investera, som tidigare saknades. Konkurrensen har medfört en oerhörd förbättring av servicen och kunden har under 80- och 90-talet kommit i centrum.

Jag avstår helt från något som helst försök till analys av servicens utveckling i det svenska telenätet. Personligen är jag övertygad om att våra dugande telefonister, reparatörer och linjemästare inom ramen för det möjliga gav våra kunder en god service. Och, det bör ej glömmas bort, den service Telegrafverket och senare Televerket i sin monopolställning gav sina kunder var vid varje jämförelse med utländska teleförvaltningar helt lysande.

De personliga kontakter, som vi inom centralförvaltningen fick med våra kunder, var inte så många men ändå intressanta och nyttiga. Säkert fanns det många kunder, som sökte kontakt med högre chefer och några lyckades trots våra duktiga sekreterare.

Jag har i det föregående försökt ge en kronologisk presentation av mina minnen. Som avslutning på detta avsnitt faller jag för frestelsen att bl.a. berätta om några kundkontakter jag haft oberoende av när de ägde rum.

Televerkets abonnentinstallationer utfördes under mina år enbart av Televerkets personal. Varje tanke på att någon utomstående skulle få installera fick Statsanställdas förbund att se rött. Det var i

konsekvens härmed absolut förbjudet för telefonabbonenterna själva att göra någon ändring i egen installation. Svensken har normalt inte tummen mitt i handen och jag antar att de flesta abonnenter gav så mycket som flyger och far i Televerkets förbud.

Liksom läkare vid de flesta privatmiddagar av sin bordsdam utfrågas om allt mellan vatten i knäna och susningar i öronen, har säkert våra teleanställda utfrågats och utsatts för frestelser av allahanda slag. Vid en middag hemma hos en professor i Bromma uttryckte värdinnan en övertydlig önskan om att få ett vägguttag flyttat. En ommöblering var aktuell. Professorn offererade mig två långa och exceptionellt smala spikar samt en hammare. Lyckligtvis var väggen utförd av porös puts och jag lyckades utföra den olagliga handlingen till belåtenhet. Kvinnor är ombytliga varelser och om ett par år var det Televerkets tur att flytta tillbaka vägguttaget. Telereparatörens min när han med tång drog ut de långa spikarna lär ej kunna beskrivas. På reparatörens fråga vem som har utfört denna makalösa installation svarade professorskan med viss stolthet att "det har generaldirektören i Televerket gjort". Det enda reparatören yttrade var: "Var det inte det jag kunde ge mig fan på". Så slutade mitt behjärtansvärda försök att vara serviceinriktad.

Det har i alla tider funnits människor, som lider av schizofreni. De störs av "yttre makter", vanligen sådana som förnuftet ej kan behärska. I tidigare sekler var det ofta den lede själv eller andra onda andevarelser, som stod för störningarna.

I telekommunikationens tidevarv har de onda andarna ersatts med ondskefulla och farliga strålar av typen röntgen, radar och radio. Jag kontaktades vid många tillfällen av personer, som anklagade Televerket och dess aktiviteter för sina upplevelser.

Efter ett tekniskt program i TV blev jag som medverkande uppringd av en dam, som frågade mig om jag såg henne därhemma på sängkanten, när hon beskådade mig i sin TV. Jag förnekade detta och gjorde ett naivt försök att för henne förklara att något sådant var tekniskt omöjligt. Jag fick lyssna på en kraftfull argumentation, som innebar att jag visste bättre men var betalad av staten för att ljuga. Hon sade sig genom åren ha haft kontakt med både Olof Palme och Stig Järrel, som båda talat om för henne att de såg henne där hemma på sängkanten. Vid upprepade tillfällen hade hon, när Palme talade i riksdagen, fått honom att ändra sitt tilltänkta budskap genom att hålla upp en skylt med något av henne utformat meddelande. Nu skulle hon be både Palme och Järrel att ta personlig kontakt med lögnaren på Televerket.

Jag har i minnet en annan abonnentkontakt av liknande slag. En dag kom en ung dam upp till mitt kontor utan föregående överenskommelse. Hon beredde sig tillträde till mitt rum genom att fysiskt knuffa undan min sekreterare.

Damen började genast berätta för mig om att Televerket hade ett antal ondskefulla reparatörer, som när de om kvällarna arbetade på stationerna riktade farliga radiostrålar mot henne. Jag insåg att hon var sjuk och antydde något om läkare. Denna antydning utlöste en stark reaktion hos henne och jag tillgrip intuitivt en helt annan attityd. Jag sade henne - förmodligen på ett övertygande sätt - att jag personligen skulle ingripa och att härefter skulle aldrig någon av Televerkets reparatörer störa henne. Hon neg djupt och försvann. Fyra år senare mottog jag ett vykort avsänt från Mallorca. Hon bad i detta kort att få tacka mig för det jag hade gjort. Efter mitt ingripande hade aldrig någon reparatör stört henne. Men, skrev hon, "här på Mallorca är dom omöjliga".

Denna historia, som säger så mycket, berättade jag för den kände hovpredikanten Jönsson. Han slog ut med båda händerna och utbrast "Fantastiskt, fantastiskt, precis samma metod som Jesus använde".

Även om teletaxorna på min tid var låga, orsakade de åtskilliga klagomål Eftersom det vanligen var mannen i en familj, som klagade och samtidigt var registrerad som abonnent, kunde vi på hans begäran föra statistik över de avgående samtalen och deras destination. Resultatet blev ej sällan en chock för den intet ont anande mannen. En metod att kontrollera en hustrus telefonering, som emellanåt användes, var att mannen antingen låste in telefonen, när han gick till arbetet eller tog den med sig i portföljen. Jag fick motta flera besök av tröstsökande kvinnor men saknade möjlighet att hjälpa dem.

Det fanns före 1977 ingen motsvarighet till dagens heta linjer eller 071-nummer. Vi startade emellertid under min tid en viss motsvarighet, som kallades dagens roliga historia. Av olika skäl lade vi ganska snart ned tjänsten. Det var ej alltid, som historierna var anständiga och tjänsten störde företagets effektivitet. Vissa tjänstemän tog sig ovanan att lyssna på dagens historia, innan något arbete påbörjades.

Dagens möjligheter till sexuella kontakter via telenätet saknades helt. Vi var dock ej okunniga om telenätets möjligheter. I Borås telefonanläggning uppstod en gång ett tekniskt fel med resultatet att flera abonnenter, som kände till felet, samtidigt kunde tala med varandra. Den tjänsten blev snabbt populär och de samtal, som utväxlades abonnenterna emellan, var av samma art, som de över dagens heta linjer. Med den tidens moral som bakgrund fanns det ingen inom Televerket som kunde tänka sig en sådan tjänst och samtalspoolen i Borås stoppades snabbt.

Televerkets moral stod högt och på 20- och även 30-talet kontrollerade Televerket att inga oanständiga t.ex. bröllopstelegram sändes över nätet. Det var de telegrammottagande telefonisternas rätt och troligen även skyldighet att vägra befordran av sådana

telegram. Påstridiga abonnenters telegram sändes in till högre myndigheter för godkännande. Framför mig kan jag se telegrafstyrelsens medlemmar fördjupade i denna krävande bedömning.

Nils Ferlin, som var en känd och respekterad poet, lyckades sända ett bröllopstelegram till en affärsman, som tagit en kär flicka från honom - ett telegram som enligt den tidens moral borde stoppats. Telegrammet, som jag fått kännedom om utanför min tjänst i Televerket, uttrycker med några få rader allt vad Ferlin ville säga. Det löd:

Med världens guld du stal min kvinna
Men hennes mödom skall du aldrig finna
Den skatten får du aldrig fatt i
Blott ramen där den en gång satt i.

Även om Televerket var ett mycket effektivt företag jämfört med de flesta andra statliga företag var vi anställda ändock stats-tjänstemän. Vi fick finna oss i att klumpas ihop med kommunanställda och alla andra statsanställda. Det privata näringslivets människor och den stora allmänheten var inte så övertygade om vår effektivitet. En solskenshistoria, som berör allmänhetens uppfattning om vår effektivitet, får avsluta denna del I av minnena.

Inom området för våra nya administrationsbyggnader i Farsta hade vi byggt ett ganska högt torn för radioparaboler. Tornet var runt och påminde om en skorsten. Idag pryds tornet av namnet Telia och av en stor termometer utförd i neonrör. Några år efter inflyttningen till våra lokaler i Farsta hade en kollega på en av sina resor med tunnelbanan till Farsta hamnat bredvid tre talträngda damer. Deras samtal gällde kommunalanställdas och statsanställdas effektivitet. Efter ett antal inlägg i detta outtömliga ämne kom en av damerna med det mest bedövande inlägget. Hon upplyste sina medsystrar om att Televerket nog tog priset i ineffektivitet. Det var nu fyra år sedan Televerket flyttade in i sina nya lokaler, men ännu hade det inte så mycket som rykt ur deras höga skorsten.

Än en gång vill jag säga att avsikten med mina minnen ej är att redovisa det stora Televerkets bedrifter utan endast att teckna ned några episoder och skildra några människor jag mött. Det är min förhoppning att personer, som tidigt varit knutna till centralförvaltningen, vid läsningen skall uppleva igenkännandets glädje. Kanske kan några av "historia" intresserade personer i dagens Telia också finna skriften läsvärd. Till Er vill jag säga, gör gärna anteckningar om sådant, som ej kommer med i Telias mera officiella bokverk. Sådana anteckningar kan bli till glädje, den dag även ni pensioneras.

I en kommande del II skall jag redovisa minnen från tiden 1961-77.